Azərbaycan Respublikasi Təhsil Nazirliyi

Bakı Dövlət Universiteti

6101.01 – "Anormal psixologiya (korreksiyalı psixologiya)" ixtisası üzrə fəlsəfə doktoru proqramı əsasında doktorluq imtahanı üçün

PROQRAM

Bakı Dövlət Universiteti Sosial elmlər və psixologiya fakültəsinin Elmi Şurasının qərarı ilə tövsiyyə edilmişdir
(02 oktyabr 2012-ci il 1 saylı protokol)

Bakı – 2012

Tərtib edən: dosent, psixologiya üzrə fəlsəfə doktoru
Sevinc Quliyeva

Elmi redaktoru: AMEA-nın müxbir üzvü, professor
psixologiya elmləri doktoru Bəxtiyar Əliyev

I BÖLMƏ

Mövzu 1. Anormal psixologiyanın predmeti, vəzifələri və metodları

Anormal psixologiyanın predmeti. Tibbi psixologiya psixofizioloji, psixi inkişafdan geri qalan (kar, agir eşidən, kor, zəif görən, əqli cəhətdən geri qalan, nitq qüsurlu və s.) uşaqların təlim- tərbiyəsi, psixoloji xüsusiyyətləri, qüsurların öyrənilməsi və korreksiyasi ilə məşğul olan bir elm kimi.

Anormal psixologiyanın nəzəri və praktik vəzifələri. Anormal psixologiyanın başqa elmlərlə əlaqəsi. (psixologiya, pedaqogika, tibb və s.) və bu əlaqənin onun bir elm kimi inkişafina təsiri.

Anormal psixologiyada anormal uşaq anlayışı. Anadan gəlmə və həyatda qazanılmış qüsurlar. Anomal uşaqların pedaqoji-psixoloji xarakteristikası.

Anormal psixologiyanın sahələri: surdopsixologiya, tiflopsixologiya, oliqofren psixologiya, loqopediya.

Anomal uşaqlar üçün xüsusi müəsissələr. Xüsusi məktəblərdə anormal uşaqlarla aparılan müalicəvi və təlim-tərbiyə tədbirlərinin vəhdəti.

Təlim prosesində şagirdlərin çətinliklərinin səbəblərinin aşkara çıxarılmasında defektoloji biliklərin rolu.

Mövzu 2. Normal inkişafın əsas qanunauyğunluqları

Uşağın psixi inkişafının ilkin əsasları. İxtiyari psixi fəallıq, hərəkət inkişaf qanunları, məkan-zaman anlayışları, ilkin affektiv

redulyasiya. Uşagın psixi inkişafina dair nəzəriyyələr (L.S Rubinşteyn. L.S.Vıqotski, A.N.Leontyev).

Normal uşaq inkişafının dövrlərə bölünməsi: çağalıq dövrü: 0-1, erkən uşaqlıq dövrü 1-3, məktəbəqədər yaş dövrü 3-7, kiçik məktəbli dövrü 7-11. yeniyetməlik dövrü 11-15, böyük məktəbli dövrü 15-17 yaş.

Normal uşaqların psixoloji xarakteristikası (psixika, sensor reaksiyalar, hərəki funksiyalar, nitq).

Təlim və inkişaf arasındakı qarşılıqlı əlaqə L.S.Vəqotskinin «inkişafın yaxın zonası» haqqında təlimi.

Mövzu 3. Anomal inkişafın əsas qanunauyğunluqları

Anomal uşaqların psixoloji xarakteristikası (psixika, sensor reaksiya, hərəki funksiyalar, nitq).

Uşaqlarda psixi inkişaf pozulmalarının əsas növləri (əqli, hissi-sensor, emosional iradi sferasında, idrak fəaliyyətində).

Uşaqlar psixi və fiziki inkişafında qüsurların yaranma səbəbləri.

Bioloji və sosioloji amillərin birliyi haqqında L.S.Vıqotskinin təlimi.

II BÖLMƏ

Mövzu 1. Oliqofreniya (ağıldan kəmlik) və onun yaranma səbəbləri

Oliqofreniya, onun klinik-pedaqoji əlamətləri. Oliqofreniya Oliqof-reniya şəxsiyyətin obyekti kimi. Uşaqların fiziki və əqli inkişafının

müəyyənləşdirilməsində bioloji və sosioloji amillərin rolu.

Oliqolreniyanın yaranma səbəbləri. Anadangəlmə və sonradan əmələ gələn səbəblər. Beyinin üzvü zədələnməsi, infeksion xəstəliklər.

Oliqofreniyanin əmələ gəlməsinə sərait yaradan xəstəliklər: ensefalit, ensefalopatiya, epilepsiya, şizofreniya, daun)

Oliqofren uşaqların psixoloji xarakteristikası, onların idrak proseslərinin və emosional iradi sferasının xüsusiyyətləri.

Oliqofren uşaqlarin kliniki xarakteristikasi. Üzvü pozuntular, nevroloji əlamətlər, pataloji-anatomik əlamətlər.

Mövzu 2. Oliqofreniyanin təsnifati

Oliqofreniyanın növləri: səylər (idiotiya), imbesillər və debillər. Onların psixofizioloji xüsusiyyətləri. Oliqofren uşaqlarla psixi inkişafında ləngimə baş verən uşaqların fərqləndirilməsi meyarları.

Kütləvi məktəblərdə oxuyan ağıldan kəm uşaqları öyrənmənin forma və metodları.

Oliqofreniyanın differensial diaqnostikası (səfeh uşaqlar, (idioti-ya), imbesil uşaqlar, debil uşaqlar).

Təlim prosesində oliqofren uşaqların pedaqoji və psixoloji cəhətdən öyrənilməsi.

Xüsusi məktəblərdə oliqofren uşaqlara fərdi yanaşma prinsipi.

Oliqofren uşaqlarda idrak proseslərinin psixoloji xüsusiyyətləri.

Mövzu 3. Psixi inkişafında müvəqqəti ləngimə olan uşaqların psixofizioloji xarakteristikası

Psixofiziki problem, psixofiziki inkişaf nəzəriyyələri.

Psixi inkişafın ləngiməsinin müəyyənləşdirilməsi (eşitmə, görmə, nitq, hərəkət emosional, intellekt qüsurları).

Psixi inkişafda geri qalmanın səbəbləri: tədris proqramının geniş olması, erkən məktəbəqədər dövrdə alınmış baş-beyin travması, ekzogen-hamiləliyin taksikozu, ananın qidalanmasının pozulması (vitamin, zülal çatışmazlığı) keçirdiyi infeksiyalar (qrip, məxmərək, toksoplazma və s.).

Ekzogen- erkən uşaqlıq yaşlarında keşirdiyi xəstəliklər, xüsusilə beyin iltihabi proseslərin və alimentar faktorun nəticəsi.)

Mövzu 4. Psixi inkişafında müvəqqəti ləngimənin klassifikasiyası, növləri və onların xarakteristikası

İlkin sağlam intellektli, amma emosional iradi sferanın inkişafsızlığı ilə müşayiət edilən psixofiziki infantilizm.

Dərketmə fəaliyyətinin inkişafsızlığı ilə müşayiət edilən psixofziki infantilizm. Dərketmə fəaliyyətinin inkişafsızlığı ilə müşayiət edilən və neyrodinamik pozulmalarla ağırlaşan psixofiziki infantilizm. Dərketmə fəaliyyətinin və nitq funksiyasının inkişafsızlığı ilə müşayiət edilən psixofiziki infantilizm.

III BÖLMƏ

Mövzu 1. Eşitmə sistemində qüsuru olan uşaqlar (surdopsixologiya)

Surdopsixologiya- kar və ağır eşidən uşaqların psixi inkişaf

xüsusiyyətlərini öyrənən elm kimi.

Eşitmə analizatoru və onun patologiyası haqqında məlumat.

Uşaqlarda eşitmə patologiyasının əsas formaları: karlıq, ağır eşitmə, eşitmə aqnoziyası, nevrit xəstəliyi.

Uşaqlarda eşitmə qüsurunun yaranma səbəbləri (irsilik, zəhərlənmə, daxilə düşən infeksiyalar, yoluxucu xəstəlikdən və s.) Kar və ağır eşidən uşaqların pedaqoji-psixoloji cəhətdən öyrənilməsi.

Eşitmə qüsurluğunun dərəcəsinə gorə uşaqların qruplara bölünməsi. Karlıq (tamamilə karlıq, orta dərəcəli karlıq, yüngül dərəcəli karlıq). Ağır eşitmək (həddən artıq ağır eşitmək, qeyri-nitqi eşitmək-fitlər, uğultular, güclü sait səsləri eşitmək, ayrı-ayrı hecalar və səsləri eşitimək).

Eşitmə sistemində qüsür əlan uşaqlarm nitqlərindəki çatışmamazlıq.

Xüsusi məktəblərdə təhsil alan eşitmə sistemi qusurlu uşaqlar və onların təlimi.

Mövzu 2. Görmə sistemində qüsuru olan uşaqlar (tiflopsixologiya)

Tiflopsixologiya görmə sistemində qüsur olan uşaqların psixi xüsusiyyətlərini öyrənən elm kimi.

Görmə analizatoru və onun patologiyası haqqında məlumat. Görmə sistemində qüsur olan uşaqların psixi inkişafının xüsusiyyətləri.

Uşaqlarda görmə qüsurunun yaranma səbəbləri (irsi, zəhərlənmə, daxilə düşən infeksiyalar, yoluxucu xəstəliklər).

Görmə qüsurunun təsnifatı: anadan gəlmə, sonradan əmələ gəlmə, tam korlıq, zəif gormə və s. Görmə funksiyasının pozulma dərəcələri və növləri: (aqnoziya, görmə aqnoziyasə, eşitmə aqnoziyası, ehtizaz aqnoziyası, məkan aqnoziyası). Yaxından görmə, uzaqdan görmə və onun növləri: amblioniya, çaşlıq.

Uşaqların psixi inkişafında görmənin rolu.

Tiflopsixologiyanın tibb elmi va basqa elmlərlə (umumi pedaqogika, psixologiya, patofiziologiya, oftamologiya, pediatiriya və s.) əlaqasi.

Tiflopsixologiyanın bir elm kimi əsas problemləri: görmə sistemində qüsur olan uşaqların psixoloji, pedaqoji və klinik cəhatdən öyrənilməsi və təlim metodları.

Mövzu 3. Nitqi qüsurlu uşaqlar

Yardımıçı məktəbdə loqopedik işlərin təşkili. Uşaqlarda düzgün tələffüz vərdişlərinin yaradılması.

Təlim-tərbiyə əsas korreksiya vasitəsi kimi.

Nitq qüsurunun aradan qaldırılması yolları: Psixoteropevtik, psixoloji və kompleks korreksiyalar.

Nitq qüsurlarının korreksiyası zamanı fərdi-psixoloji xüsusiyyətlərin nəzərə alınması. Logopedik işin təşkili praktikası.

Mövzu 4. Uşaqlarda nitq qüsurlarının korreksiyası

Nitq qüsuru haqqında ümumi məlumat. Nitqi qüsurlu olan

uşaqlar.

Nitq qüsurlarının yaranma səbəbləri (üzvi va funksional səbəblər): irsiyyət, qorxu, əsəb, sinir sisteminin həddən artıq yüklənməsi, uşaq yoluxucu xəstəlikləri, travmalar və s.

Nitq qüsurlarının təsnifatı: pəltəklik, kəkələma, səs qüsurları. Səs tələffüzü qüsurlu olan usaqlar: (pəltəklik, dislaliya, rinolaliya, afaziya, alaliya)

Yazılı nitqin pozulmaları: aqrafiya, aleksiya, disleksiya.

Səs qüsurları: afoniya, disfoniya.

Nitqin stirot va ritm qüsurları: kəkələmə, taxilaliya, bradilaliya.

Nitq qüsurları olan usaqların psixoloji xüsusiyyətləri.

Mövzu 5. Kompleks qusurlu uşaqlar

Kompleks qüsurların növləri: kar-lallar: kar-korlar, kar- lal-korlar. Onların korreksiyası.

Əqli cəhətdən qüsurlu uşaqların korreksiyası. Oliqofren və psixi inkişafında müvəqqəti langimə əlan uşaqların korreksiyası.

Eşitmə sistemində qüsur olan uşaqların korreksiyası. Karların və ağır eşidən uşaqların korreksiyası.

Görmə sistemində qüsuru olan uşaqların korreksiyası. Zəif görən, yaxından və uzaqdan görən uşaqların korreksiyası.

Xüsusi məktəblərdə təhsil alan eşitmə sistemi qüsurlu uşaqlar və onların təlimi.

Xüsusi tərbiyə müəssisələrində olan uşaqların hüququ haqqında dövlətin qanunları.

Mövzu 6. Əqli qabiliyyətində qüsur olan uşaqlar

Əqli iş anlayışının mahiyyəti (intellekt, taəəkkür, diqqət, iradə).

Əqli iş qabiliyyətinin pozulması səbəbləri (travmalar,endogen səbəblər, oliqofreniya, psixi xəstaliklər- şizofreniya, epilepsiya və s.)

Baş beyin travması (baş beyin travmasının yaranma səbəbləri, baş beyin travması olan uşaqların psixi xüsusiyyətləri) əqli iş qabiliyyətinin pozulmasının əsas səbəbi kimi.

Əqli iş qabiliyyətinin pozulmasına gətirib çıxaran xəstəliklər. Uşaqlarda kəllə-beyin travmalarının xüsusiyyətləri, baş-beyin damarlarının xəstəlikləri nəticəsində yaranan psixi pozuntular.

Əqli iş qabiliyyəti pozulan uşaqların idrak proseslərinin va emosional iradi sferasının xüsusiyyətləri.

Mövzu 7. Emosional iradi-sferasında pozuntu olan uşaqlar

Astenik vəziyyət haqqında anlayış: yaranma səbəbləri- (zəhərlənmədən, xroniki xəstəliklərdən, mədə-bağırsaq xəstəliyindən), uşağın sinir sisteminə təsiri.

Reaktiv vəziyyətlər haqqında anlayış: yaranma səbəbləri - (zəhərlənmə, mənfi və müsbət emosiyaların çox olması.) Reaktiv vəziyyətlərin uşagın ümumi inkişafına təsiri. Xəstəliyin ümumi göstəriciləri.

Uşagın davranışının psixopatik forması: yaranma səbəbləri (ana bətnində dölün inkişafdan qalması, yoluxucu xəstəliklər, doguş zədələnmələri, irsi meyillik).

Yeniyetməlik dövrlərində psixopatiya hallarının təzahür xüsusiyyətləri və bunun xarakterin aksentuasiyasından fərqi.

Uzvü psixopatiya. Beyinin ayrı-ayrı sistemlərinin anadan gəlmə çatışmazlığı. Psixopatiyaya oxşar hallar.

Şəxsiyyətin inkişafının patologiyası (nitqi və təlimi).

Xarakterin aksentuasiyası.

Mövzu 8. Anomal inkişafın kompensasiyası problemi

Defektin kompensasiyası haqqında anlayış. Ali sinir fəaliyyəti kompensasiyanın əsası kimi. Kompensasiya bioloji və sosioloji olanın sintezi kimi. Təlim-tərbiyə kompensasiyanın əsas vasitəsi kimi.

ƏDƏBİYYAT

1. Bayramov Ə., Əlizadə Ə. Psixologiya. Bakı, 2002
2. Çələbiyev N.Z. Uşaq psixologiyası. Bakı, 2005
3. Həmzəyev M.Ə. Yaş və pedaqoji psixologiyanın əsasları. Bakı, 2003
4. İsmayilov N.İ. Psixiatriya. Bakı, 2004
5. Qasımov S. Sağlamlığı məhdud olan uşaqlara ana dilinin öyrədilməsi problem. Bakı, 2003
6. Qasımov S. Tahbov Y. Əlahiddə pedaqogikanın əsasları. Bakı, 2000
7. Qasımov S., Kərimova E. Əqli və diziki inkişafı ləngiyən uşaqların

diaqnostikası və korreksiyası. Bakı, 2004
8. Qədirov Ə.Ə. Yaş psixologiyasi Bakı, 2002
9. Sultanova A. Psixiatriyadan mühazirələr. Bakı, 2002
10. Seyidov S.İ., Həmzəyev M.Ə. Psixologiya Bakı, 2007
11. Выготский Л.С. Проблемы обучения и умственного развития в школьном возрасте. М., 1984
12. Выготский Л.С. Собрание сочинении. Том 5. М., 1982
13. Занков С.А. Обучение глухих детей языку. АПН РСФСР М., 1961
14. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики. М., 1959
15. Лапшин В.А., Пузанов Б.П. Основы дефектологии М.,1990